

EN RUTA POR GIPUZKOA HACIA EL FINIS TERRAE

Desde el confín de Europa, en contienda con un Islam en auge, surge una leyenda fabulosa pero de gran repercusión en todo el viejo continente: el sepulcro del apóstol Santiago, único enterramiento de un discípulo de Jesús en todo el Occidente europeo, se alza como el poderoso faro de poniente capaz de atraer y cautivar a toda la Cristiandad, convirtiéndose así en un prominente lugar de culto y peregrinación.

Era el siglo IX, y la costa de Gipuzkoa, enlazada desde época romana con la Europa atlántica mediante rutas de cabotaje, empezaba a acojer el paso de los peregrinos, que en su rumbo aprobaban las vías comerciales existentes. Muchos llegaban por mar y comenzaban su camino a pie desde alguno de los puertos del litoral cantábrico. Tanto procedían desde el continente, de Aquitania o de lugares mucho más lejanos, y tras recalar en Baiona se asomaban al río Bidasa en Hendaye. Era una ruta difícil, por un entorno abrupto y poco habitado, pero la presencia de los ejércitos musulmanes al sur la convertían en el único itinerario terrestre posible al ansiado destino.

Un paisaje muy diferente al de hoy envolvía la antigua ruta: frondosos bosques cubrían un espacio montuoso, y grandes marismas ocupaban los valles y las desembocaduras de los ríos, cuyo paso se hacia a pie por los vadíos situados en el interior o bien en barca, y de cuyo pago estaban exentos los peregrinos. En la orilla oriental del río Bidasa se situaba desde muy antiguo el Priorato de Zuberoa, convento que contaba con un hospital de peregrinos, lugar donde reponer fuerzas antes de proseguir la ruta jacobea por tierras guipuzcoanas. El paso se hacía inicialmente en barca, hasta que a partir del siglo XVIII un puente de madera permitió la travesía con mayor facilidad hasta Irún. Hendarribia era otro de los puntos de llegada de los peregrinos que venían por mar desde tierras lejanas. El concurriente de personas a lo largo del camino impulsó la construcción de numerosas ermitas, iglesias, hospitales, y el desarrollo de las incipientes poblaciones litorales de Gipuzkoa, conjunto de villas fundadas a partir de 1180 durante un intervalo de 200 años. Unidas al culto a Santiago y saliendo el camino santo numerosas ermitas fueron erigidas en honor a santos hospitalarios como San Martín de Tours, San Roque, San Sebastián, San Pedro, Santa María Magdalena y San Antón. Los frecuentes hospitales de peregrinos se ubicaron a lo largo de la ruta, llegando a estar presentes en prácticamente todas las poblaciones. Cruceros y topónimos completan el legado del camino y demuestran su antiquísima tradición.

LA RUTA JACOBEA DE LA COSTA - GIPUZKOA

El camino de Santiago de la Costa recobra hoy parte del vigor de sus tiempos de origen. Atraviesa actualmente un entorno mucho más poblado que antaño, y así los puentes que salvan los ríos son ahora una constante. Cuenta además con más facilidades y servicios para el peregrino que otrora.

Puede ser recorrido fácilmente con un itinerario señalizado, ruta que normalmente se aleja de las vías con tráfico. Es igualmente apto para bicicleta de montaña y ofrece alternativas para los tramos menos apropiados. Los tramos que se realizan a continuación, de diferente distancia y duración, pueden ser encadenados de distinta manera conformando una serie de etapas a nuestra medida. Cada sección descripción culmina en una población dotada de albergue de peregrinos.

GIPUZKOATIK BARRENA FINIS TERRAERANTZ

Europan azken batzeretan, indartzen ari zen Islamarekin borrokan, kontinenteko zahar osoan eragin handia izango zuen alegiako elezahar kimerik bat sortu zen; Santiago apostolaren –Eurorako mendebaldeko osuna– surerapetutako Jesusen ikasten bararen– hilobia Kristandade gizta erakarrila eta ilurrikatu gai izan zen mendebaldeko itsasgau bihurru zen, eta, beraz, ezkera eta errromesak dira toki esanguratsua bilakatu zen.

IX. mendea zen, eta irromatzen garatiko ibilbideen bitartez atlantikoa. Europarekin lotuta zegoen Gipuzkoako kostaldea errromesak etortzen eta kostalde hori zeharkatzen hasi ziren, beren bidean zeuden merkatari-bideak aprobetxatzentzat baitzuten betiere. Erromes asko txasotik iristen ziren eta Kantauri kostaldeko portugalek haster zuten bidea oinez. Beste batzuk kontinentekietan etortzen ziren, Akitaniatik aho askoz urriutako lekuetan, eta Baionan lehorretara ondoren, Bidasa ibarra hurbiltzen ziren Hendaina. Ibilbide zaia zen, bitztanle gutxi inguru malkarretan zehar, baina hegoaldean armada musulmanen presenzientzat desiratuko jomugara iristeko lurruko ibilbide bakarra hurbilten zuten bide batean.

Iraganeko ibilbidea ingurutzen zuen paisaia gaur egungoaren oso desberdina zen: baso hostotsuetan inguru menditsu estaltzen zuten, eta padura zabelek iharrak eta ibai-ahoa hartzten zituzten; barrualdeko ibietaik zeharkatzen zituzten ibaiak horren erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII. mendetik aurrera, ezerigune asko erromesak, edo orriztetan, eta ez zuen zeharkatzen horiek ordaindu behar. Bidasa ibalaren ekialdeko erantzunak ikusten ditzakoz Zuberoako Phorteak zegoen, errromesentzako ospitalea zuen komentua; bertan errromesak indarberri eginen ziren, Gipuzkoako Iurretan Done Jakue ibilbidearen jarraitu aurreik. Ibaia izeneko gurutzaten zehasieren, baina XIII

